

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

ข้อเสนอแนวคิดในการปรับปรุงหรือพัฒนา

เรื่อง

การประเมินประสิทธิผลการนำความรู้จากการอบรมตลาดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย
การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก ไปใช้ประโยชน์

นางสาวอัจฉิมา เรืองประดิษฐ์

ตำแหน่ง แพทย์แผนไทยปฏิบัติการ เลขที่ตำแหน่ง ๑๖๒

กลุ่มงานพัฒนานโยบายและสนับสนุนเขตสุขภาพ กองวิชาการและแผนงาน
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

คำนำ

ข้อเสนอแนวคิดในการปรับปรุงพัฒนา การประเมินประสิทธิภาพการนำความรู้จากการอบรม ตลาดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกไปใช้ประโยชน์ ฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อให้ทราบข้อมูลการนำความรู้จากการอบรมไปใช้ประโยชน์ ทราบถึงข้อจำกัดกรณีไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ รวมทั้งเป็นแนวทางในการคัดเลือก และพัฒนาหลักสูตรการอบรม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนต่อไป

ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ข้อเสนอแนวคิดในการปรับปรุงพัฒนาดังนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร นักวิชาการ และผู้ปฏิบัติงานในการจัดการอบรมตลาดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก งานมหกรรมสมุนไพรแห่งชาติฯ ตลอดจนผู้สนใจทั่วไปในการนำข้อมูลไปใช้ประกอบการวางแผนและตัดสินใจเชิงนโยบาย เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานให้ก้าวหน้าและยั่งยืนต่อไป หากมีข้อเสนอแนะประการใด ผู้จัดทำขอรับไว้ด้วยความขอบพระคุณยิ่ง

นางสาวอัจฉิมา เรืองประดิษฐ์

ตุลาคม ๒๕๖๘

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
ข้อเสนอแนวคิดการพัฒนาหรือปรับปรุงงาน	๑
๑. หลักการและเหตุผล	๑
๒. บทวิเคราะห์	๒
๓. แนวความคิด	๓
๔. ข้อเสนอ	๓
๕. ผลที่คาดว่าจะได้รับ	๔
๖. ตัวชี้วัดความสำเร็จ	๔
บรรณานุกรม	๕

การประเมินประสิทธิผลการนำความรู้จากการอบรมตลาดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก ไปใช้ประโยชน์

๑. หลักการและเหตุผล

ตามนโยบายกระทรวงสาธารณสุข ปี ๒๕๖๘ “ยกระดับการสาธารณสุขไทย สุขภาพแข็งแรงทุกวัย เศรษฐกิจสุขภาพไทยมั่นคง” ข้อที่ ๖ พัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจสุขภาพสู่ Medical & Wellness Hub ซึ่งกล่าวถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และยกระดับภูมิปัญญาไทย ด้วยการส่งเสริมการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย และสอดคล้องกับภารกิจกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ในเรื่องส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านไทย พัฒนาคุณภาพ มาตรฐาน การบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เพื่อนำไปใช้ในระบบบริการสุขภาพ อย่างมีคุณภาพ ปลอดภัย และเป็นทางเลือกให้แก่ ประชาชน ในการดูแลสุขภาพ ซึ่งทั้งนโยบายกระทรวงสาธารณสุข และภารกิจกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ล้วนคำนึงถึงประโยชน์ต่อประชาชน เน้นให้ประชาชนมีสุขภาพแข็งแรง สามารถนำภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านไทย และการแพทย์ทางเลือกไปใช้ในดูแลสุขภาพตนเอง เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติ รวมถึงส่งเสริมเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่าย ภาครัฐ เอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องกว่า ๒๓๙ องค์กร ร่วมจัดงานมหกรรมสมุนไพรแห่งชาติฯ กว่าระยะเวลา ๒๐ ปี ซึ่งได้มุ่งเน้นพัฒนาและส่งเสริมการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์ทางเลือกและสมุนไพร รวมถึงพัฒนางานวิจัยเพื่อสร้างความเชื่อมั่น ยอมรับ เป็นช่องทางในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม เสริมสร้างให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดี สามารถนำความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกไปใช้ดูแลสุขภาพได้ โดยในงานมหกรรมสมุนไพรแห่งชาติ ได้มีกิจกรรมในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมสำคัญประการหนึ่ง คือการจัดอบรมตลาดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก ซึ่งในปีที่ผ่านมาการอบรมหลักสูตร ไม่น้อยกว่า ๑๕ หลักสูตร โดยเผยแพร่ผ่านรูปแบบ On Site มีประชาชนเข้าร่วมอบรมจากทั่วประเทศจำนวนไม่น้อยกว่า ๖๘๖ คน ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๕ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่ให้ความสนใจในกิจกรรมดังกล่าวเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตาม การประเมินผลที่ผ่านมา เป็นเพียงการประเมินในส่วนของความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรม แต่ยังไม่มีการประเมินผลการนำความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกจากการอบรมไปใช้ประโยชน์ ทำให้ไม่สามารถทราบว่าภายหลังจากที่มีการอบรมดังกล่าวผู้เข้าอบรมสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในด้านใด หรือมากน้อยเพียงใด

ด้วยเหตุผลข้างต้น กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก โดยกองวิชาการและแผนงาน ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดงานมหกรรมสมุนไพรแห่งชาติและการประชุมวิชาการประจำปี และเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบกิจกรรมการอบรมตลาดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก จึงเห็นควรกำหนดให้มีการเพิ่มเติมประเด็นการประเมินประสิทธิผลการนำความรู้จากการอบรมตลาดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก ไปใช้ประโยชน์ เพื่อให้มี

ข้อมูลการนำความรู้จากการอบรมไปใช้ประโยชน์ ทราบถึงข้อจำกัดกรณีไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ รวมทั้งการใช้ข้อมูลดังกล่าวเป็นแนวทางในการคัดเลือก และพัฒนาหลักสูตรในการอบรม ให้สอดคล้องกับความต้องการและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนต่อไป

๒. บทวิเคราะห์

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก มีพันธกิจในการพัฒนาวิชาการ และการบริการ การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก โดยส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ การจัดการระบบความรู้ พัฒนา แหล่งผลิต และผลิตภัณฑ์สมุนไพร คัมภีร์ และส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ พื้นบ้านไทย พัฒนาคุณภาพ มาตรฐานการบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เพื่อนำไปใช้ ในระบบบริการสุขภาพ อย่างมีคุณภาพ ปลอดภัย และเป็นทางเลือกให้แก่ ประชาชน ในการดูแลสุขภาพ ทั้งนี้ ในการส่งเสริมการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์ทางเลือก และการส่งเสริมภูมิปัญญา การแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านไทย ได้มีการถ่ายทอดกิจกรรมต่างๆ ผ่านงานมหกรรมสมุนไพร แห่งชาติ และการประชุมวิชาการประจำปี ซึ่งมีการจัดขึ้นจนถึงปัจจุบัน จำนวน ๒๒ ครั้ง ร่วมกับภาคีเครือข่าย ภาครัฐ เอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องกว่า ๒๓๙ องค์กร โดยในงานมหกรรมสมุนไพรแห่งชาติ และการประชุมวิชาการประจำปีที่ผ่านมา กิจกรรมที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้มากที่สุดกิจกรรมหนึ่ง คือ การอบรมตลาดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก ซึ่งจะมุ่งเน้น ให้ประชาชนนำภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก ที่ได้รับการอบรม ไปใช้ในการดูแลสุขภาพของตนเองครอบครัว และคนใกล้ชิด ในทุกๆ ปี จะมีการเปิดการอบรมโดยใช้หลักสูตร ระยะสั้น เวลา ๒ ชั่วโมงต่อหลักสูตร และเป็นหลักสูตรอย่างง่าย ที่สามารถปฏิบัติได้จริง แก่ผู้ที่สนใจ และสามารถเข้าอบรมได้ตามระยะเวลาที่กำหนด

การอบรมตลาดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก ในงาน มหกรรมสมุนไพรแห่งชาติฯ ครั้งที่ ๒๒ ที่ผ่านมา มีการเปิดหลักสูตรที่ให้ผู้สนใจเข้าอบรมจำนวน ๑๕ หลักสูตร โดยแบ่งเป็น หลักสูตรที่เกี่ยวกับการนวด การทำผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร และการดูแลสุขภาพด้วยศาสตร์ การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก มีผู้สนใจเข้าอบรมทั้งหมด ๖๘๖ คน ส่วนใหญ่ เป็นผู้ที่มิถุนาลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งการประเมินผลหลังเสร็จสิ้นการอบรมที่ผ่านมา แบ่งเป็นการประเมินผลความรู้และการประเมินผลความพึงพอใจ รูปแบบการประเมินความรู้ ผ่านการ ทำแบบทดสอบภายหลังการอบรมทันที พบว่ามีผู้ที่ผ่านการทดสอบคิดเป็นร้อยละ ๙๖.๕๙ ส่วนรูปแบบ การประเมินความพึงพอใจผ่านแบบสอบถาม พบว่ามีผลความพึงพอใจในการเข้าอบรมร้อยละ ๙๕.๘๒ แต่อย่างไรก็ตามการประเมินผลดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมและยังไม่สามารถทราบถึงการนำความรู้ที่ได้รับ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว หรือต่อยอดในการประกอบอาชีพได้มากนักน้อยเพียงใด ซึ่งเป็น เป้าหมายหลักของกิจกรรมการอบรมตลาดความรู้ จึงควรจัดให้ มีการประเมินประสิทธิผลการนำความรู้ ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ เพื่อให้ทราบข้อมูลการนำความรู้จากการอบรมไปใช้ประโยชน์และข้อจำกัดกรณี ไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ รวมทั้งเป็นแนวทางในการคัดเลือก และพัฒนาหลักสูตรการอบรม

๓. แนวความคิด

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการจัดงานมหกรรมสมุนไพรแห่งชาติ ซึ่งเป็นเวทีในการพัฒนาองค์ความรู้ การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและเครือข่าย สนับสนุนการขับเคลื่อนเชิงวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย สุขภาพวิถีไทย และการขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์ระดับชาติและพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนางานด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกของประเทศเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และสร้างความเชื่อมั่นสู่การใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิตและสร้างเศรษฐกิจของประชาชนจากภูมิปัญญา

กิจกรรมอบรมตลาดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก เป็นกิจกรรมที่เข้าถึงประชาชนทั่วไปได้ง่ายและมากที่สุด โดยมีวัตถุประสงค์ของกิจกรรมคือ

๑. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้แนวคิด วิธีการในการส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันโรคด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก

๒. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนำความรู้จากการอบรมไปใช้ส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันโรคให้สอดคล้องกับบริบทของตนเอง ครอบครัว ชุมชน

๓. เพื่อสร้างเครือข่ายวิทยากร ผู้มีความรู้ในศาสตร์ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก

จากการดำเนินการที่ผ่านมากิจกรรมดังกล่าวมีการวัดผล ประเมินผล ในส่วนของความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งประเมินผลความพึงพอใจ ซึ่งจากวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒) เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนำความรู้จากการอบรมไปใช้ส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันโรคให้สอดคล้องกับบริบทของตนเอง ครอบครัว ชุมชน ในกิจกรรมดังกล่าว ยังไม่มีการประเมินผลในการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ จึงควรมีการประเมินประสิทธิผลการนำความรู้จากการอบรมตลาดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก ไปใช้ประโยชน์ ซึ่งมีรายละเอียดขั้นตอน ดังนี้

๑. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่มีความใกล้เคียงกับเรื่องที่วิจัย

๒. จัดตั้งคณะทำงานในงานประเมินประสิทธิผลการนำความรู้จากการอบรมตลาดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก ไปใช้ประโยชน์

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ ขอบเขตการประเมิน เครื่องมือที่จะใช้รวบรวมข้อมูล กำหนดกรอบ วางกลุ่มเป้าหมาย กำหนดข้อคำถาม และเตรียมความพร้อมในการดำเนินการประเมินผล

๔. ดำเนินการประเมินประสิทธิผลการนำความรู้จากการอบรมตลาดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก ไปใช้ประโยชน์

๕. วิเคราะห์ผลการดำเนินการ

๖. สรุปผลการประเมิน

๔. ข้อเสนอ

๑. ควรนำข้อมูลการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ มาวิเคราะห์อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทราบถึงผลลัพธ์เกิดขึ้นจากการอบรมตลาดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของกิจกรรมดังกล่าว รวมทั้งเป็นไปในทิศทางเดียวกับภาพรวมการจัดงานมหกรรมสมุนไพรแห่งชาติฯ

๒. เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่จากการอบรมตลาดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ การเก็บข้อมูลอาจเก็บได้ค่อนข้างยากและมีอุปสรรค ดังนั้น รูปแบบและวิธีการเก็บข้อมูลจึงควรเลือกให้เหมาะสม เช่น การใช้แบบสอบถามโดยใช้ Google Form และกระดาษ หรือใช้วิธีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ เพื่อให้ครอบคลุมกับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย

๓. การศึกษาประสิทธิภาพการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์จำเป็นต้องทิ้งระยะเวลาหลังการอบรม เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้นำความรู้ไปใช้ ซึ่งอาจประสบปัญหาการเก็บข้อมูลได้ลำบากและปริมาณน้อย หากทิ้งระยะเวลามากเกินไป จึงควรกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสม รวมทั้งควรมีการชี้แจง และทำความเข้าใจกับผู้เข้ารับการอบรมว่าจะมีการเก็บข้อมูลดังกล่าวในช่วงระยะเวลาใด และเพื่อประโยชน์อย่างไร

๕. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ผู้เข้ารับการอบรมตลาดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก สามารถนำความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก จากการอบรมไปใช้ทั้งในการดูแลตัวเอง ครอบครัว ทั้งทางตรง และทางอ้อม พร้อมทั้งสามารถต่อยอดในการประกอบอาชีพ ทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม สร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว

๒. ทราบถึงปัญหาและข้อเสนอแนะ จากการนำความรู้จากการอบรมไปใช้ประโยชน์

๖. ตัวชี้วัดความสำเร็จ

๑. ได้ข้อมูลการนำความรู้จากการอบรมตลาดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก ไปใช้ประโยชน์ จำนวน ๑ ชุด

๒. ผู้เข้ารับการอบรมตลาดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก นำความรู้จากการอบรมไปใช้ประโยชน์ได้ ร้อยละ ๘๐

บรรณานุกรม

- กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกกระทรวงสาธารณสุข.(๒๕๖๔) ตลาดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก.สรุปรายงานมหกรรมสมุนไพรแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๗, ๖๓-๗๘.
- กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกกระทรวงสาธารณสุข.(๒๕๖๕) ตลาดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก.สรุปรายงานมหกรรมสมุนไพรแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๘, ๔๗-๗๔.
- กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกกระทรวงสาธารณสุข.(๒๕๖๖) ตลาดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก.สรุปรายงานมหกรรมสมุนไพรแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๙, ๔๒-๖๐.
- นางสาววรรัตน์ ดวงสา.(๒๕๖๖) การประเมินประสิทธิผลการอบรมหลักสูตรผู้ปฏิบัติงานพัฒนาคุณภาพระบบ บริการอนามัยสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Practitioners), ๑-๕๘
- สุปราณี หมั่นยา.ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (๒๐๑๘) การประเมินแบบมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์: ทฤษฎี สู่การปฏิบัติ Utilization -Focused Evaluation: Theory into Practice, ๑-๒๗๑

